

درک تجارب تحصیلی دانش‌آموزان استعداد درخشان در شرایط محرومیت: مطالعه موردی سنندج

مهدی صالحی* آرمان مفاخری** زهره ابراهیمی***

* استادیار مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران. رایانامه: m.salehi@uok.ac.ir
** دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی گرایش مدیریت آموزشی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران. رایانامه:
armanmfakhry322@gmail.com
*** دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: zo_ebrahimi@atu.ac.ir

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۴/۳ تاریخ شروع بررسی: ۱۴۰۴/۴/۱۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۱۰/۱۶

چکیده

دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد امام خمینی (ره) به دلیل توانایی‌های شناختی برتر و خلاقیت بالا، پتانسیل بالایی برای موفقیت تحصیلی دارند، اما در شرایط محرومیت اجتماعی-اقتصادی با چالش‌های متعددی مواجه‌اند. این پژوهش پدیدارشناختی با هدف بررسی مفهوم استعداد درخشان، چالش‌ها و فرصت‌های تحصیلی، اجتماعی و هویتی، و راهکارهای موفقیت، به مطالعه تجارب تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش در سنندج پرداخت. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۱۵ دانش‌آموز در مناطق ۱ و ۲ سنندج جمع‌آوری و از طریق تحلیل مضمون مورد بررسی قرار گرفتند. یافته‌ها نشان‌دهنده ویژگی‌هایی چون خودتنظیمی و سرمایه تحصیلی و چالش‌هایی مانند مشکلات مالی، کمبود زیرساخت‌های آموزشی و فشار روانی است که خطر هدررفت استعداد را افزایش می‌دهد. فرصت‌هایی نظیر رشد علمی و دسترسی به مشاغل پایدار نیز شناسایی شد. پیشنهادات شامل حمایت مالی، محتوای آموزشی غنی‌شده و مشاوره روان‌شناختی است. این مطالعه با ارائه راهکارهای عملی برای کاهش نابرابری‌های آموزشی و حمایت از دانش‌آموزان مستعد محروم، به نیازهای اساسی نظام آموزش و پرورش در توانمندسازی گروه‌های آسیب‌پذیر پاسخ می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: دانش‌آموزان استعداد درخشان، محرومیت اجتماعی-اقتصادی، تجارب تحصیلی، پدیدارشناسی

Understanding the Academic Experiences of Gifted Students in Conditions of Socioeconomic Deprivation: A Case Study of Sanandaj

Mehdi Salehi* Arman Mafakheri** Zohre Ebrahimi***

* Assistant Professor of Educational Management, Department of Educational Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. Email: m.salehi@uok.ac.ir

** Master of Education Student, Educational Management Major, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. Email: armanmfakhry322@gmail.com

*** PhD in Educational Management, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran. Email: zo_ebrahimi@atu.ac.ir

ABSTRACT

Gifted students under the support of the Imam Khomeini (RA) Relief Committee, due to their superior cognitive abilities and high creativity, possess significant potential for academic success. However, they face numerous challenges within the context of social-economic deprivation. This phenomenological study aimed to explore the concept of giftedness, academic, social, and identity-related challenges and opportunities, as well as strategies for success, by examining the educational experiences of gifted students in Sanandaj. Data were collected through semi-structured interviews with 15 students from Districts 1 and 2 of Sanandaj and analyzed using thematic analysis. The findings highlight characteristics such as self-regulation and academic excellence, alongside challenges like financial difficulties, lack of educational infrastructure, and psychological pressure, which increase the risk of talent wastage. Opportunities such as academic growth and access to stable employment were also identified. Recommendations include financial support, enriched educational content, and psychological counseling. This study, by offering practical solutions to reduce educational inequalities and support disadvantaged gifted students, addresses the fundamental needs of the education system in empowering vulnerable groups.

Keywords: Gifted students, socioeconomic deprivation, academic experiences, phenomenology

مقدمه

دانش‌آموزان استعداد درخشان به دلیل توانایی‌های شناختی برجسته، خلاقیت و عملکرد برتر نسبت به همسالان خود، گروهی خاص در نظام آموزشی هستند که نیازمند برنامه‌های آموزشی متناسب با نیازهایشان می‌باشند (کزنسوا^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). این دانش‌آموزان از ویژگی‌هایی مانند کنجکاوی زیاد، تفکر خلاق و خودکارآمدی بالا برخوردارند که می‌تواند آن‌ها را به افرادی تأثیرگذار در جامعه تبدیل کند. خودکارآمدی درک‌شده، که به باور فرد در توانایی انجام وظایف پیچیده اشاره دارد، نقش کلیدی در موفقیت تحصیلی این دانش‌آموزان ایفا می‌کند (ویلیامز^۲، ۲۰۰۶). با این حال، در شرایط محرومیت اجتماعی-اقتصادی، مانند آنچه دانش‌آموزان مددجوی کمیته امداد امام خمینی (ره) تجربه می‌کنند، این ویژگی‌ها ممکن است تحت تأثیر چالش‌هایی مانند مشکلات مالی، محدودیت دسترسی به منابع آموزشی و فشارهای روانی قرار گیرند (کایا و سلویتوپو^۳، ۲۰۲۴). یکی از مسائل اصلی دانش‌آموزان استعداد درخشان، عدم رضایت از محتوای آموزشی ارائه‌شده در نظام‌های آموزشی سنتی است. نیک‌نشان و همکاران، (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای نشان دادند که دانشجویان تیزهوش از محتوای تکراری و غیرعملی دروس دانشگاهی ناراضی‌اند و خواستار محتوای غنی، مسئله‌محور و بین‌رشته‌ای هستند. این مشکل در سطح دانش‌آموزی نیز مشهود است، جایی که محتوای آموزشی اغلب فاقد عمق و تناسب با توانایی‌های این دانش‌آموزان است (کلباسی، ۱۳۹۵). با این حال، در ایران، برنامه‌های درسی اغلب به علایق و نیم‌رخ یادگیری این دانش‌آموزان توجه کافی ندارند (ابولقاسمی، ۱۳۹۶). پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند که محتوای آموزشی تفکیک‌شده که با توانایی‌ها و علایق دانش‌آموزان هماهنگ است، می‌تواند به بهبود انگیزه و عملکرد تحصیلی آن‌ها کمک کند (مالیسیووا^۴ و همکاران، ۲۰۲۳).

دانش‌آموزان استعداد درخشان در شرایط محرومیت اجتماعی-اقتصادی با چالش‌های متعددی مواجه‌اند. این دانش‌آموزان، علاوه بر موانع آموزشی، با مسائل روانی و اجتماعی مانند انگ اجتماعی و بحران هویت ناشی از وضعیت محرومیت خود دست‌وپنجه نرم می‌کنند (هاتزنبوهرلر و پچنکیس^۵، ۲۰۱۶). مطالعه‌ای در سال ۲۰۲۴ نشان داد که دانش‌آموزان محروم از نظر اجتماعی-اقتصادی به دلیل کمبود دسترسی به منابع آموزشی پیشرفته، در معرض نابرابری‌های آموزشی قابل‌توجهی قرار دارند (تن^۶، ۲۰۲۴). همچنین، سرسختی روان‌شناختی به‌عنوان عاملی کلیدی در موفقیت تحصیلی این دانش‌آموزان مطرح است که می‌تواند آن‌ها را در برابر موانع مقاوم‌تر کند (شهپری و همکاران، ۱۳۹۵).

در سطح جهانی، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دانش‌آموزان تیزهوش از پیشینه‌های محروم اغلب به برنامه‌های آموزشی پیشرفته دسترسی ندارند که منجر به شکاف‌های قابل‌توجه در پیشرفت تحصیلی می‌شود (وو^۷ و همکاران، ۲۰۱۷). مطالعات اخیر تأکید دارند که این دانش‌آموزان به محیط‌های یادگیری حمایتی نیاز دارند که انتظارات بالا، راهبردهای

1 Kuznetsova

2 Williams

3 Kaya & Selvitopu

4 Malisiova

5 Hatzenbuehler & Pachankis

6 Tan

7 Woo

آموزشی مؤثر و ارزشیابی تکوینی را فراهم کند (رولی^۱، ۲۰۰۸؛ کراس^۲، ۲۰۰۹). در ایران، نظام آموزشی تیزهوشان اغلب بر موفقیت در کنکور و المپیادهای علمی متمرکز است، که این امر می‌تواند اضطراب امتحان و فشار روانی را در این دانش‌آموزان افزایش دهد (ابولقاسمی، ۱۳۹۶). مطالعه‌ای در سال ۲۰۲۳ نشان داد که نابرابری‌های اجتماعی-اقتصادی تأثیر قابل توجهی بر شکاف‌های تحصیلی دارند و نیازمند سیاست‌های آموزشی جامع برای رفع این موانع هستند (چانگ و شیه^۳، ۲۰۲۳).

با وجود پیشرفت‌های جهانی در آموزش تیزهوشان، در ایران پژوهش‌های محدودی به بررسی تجارب تحصیلی دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد با استفاده از رویکردهای کیفی پرداخته‌اند. چان^۴ (۲۰۱۸) نشان داد که برنامه‌های آموزشی مبتنی بر خلاقیت و انگیزش می‌توانند عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش را بهبود بخشند. همچنین چندلر و زیگلر^۵ (۲۰۱۷) تأکید کردند که حمایت‌های روانی-اجتماعی می‌تواند اثرات منفی محرومیت اجتماعی را کاهش دهد. این شکاف پژوهشی، ضرورت مطالعه‌ای عمیق برای درک تجارب این دانش‌آموزان در شهرستان سنندج را برجسته می‌کند. نوآوری این پژوهش در تمرکز خاص بر دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد به‌عنوان گروهی کمتر بررسی شده در شرایط محرومیت اجتماعی-اقتصادی و بهره‌گیری از رویکرد پدیدارشناسی برای کاوش عمیق تجارب تحصیلی آن‌ها در زمینه چالش‌ها، فرصت‌ها و هویتشان است. این پژوهش با بهره‌گیری از رویکرد کیفی پدیدارشناسی، به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی است: دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد چه تجارب تحصیلی از چالش‌ها و موانع در فرایند تحصیل داشته‌اند؟ این مطالعه با شناسایی این عوامل، به نیازهای اساسی نظام آموزش و پرورش، از جمله کاهش نابرابری‌های آموزشی و پیشگیری از هدررفت استعداد در گروه‌های محروم، پاسخ می‌دهد و راهکارهای عملی برای سیاست‌گذاران آموزشی و کمیته امداد ارائه می‌کند تا زمینه‌ساز توانمندسازی این دانش‌آموزان شود.

پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه پژوهش به شناسایی مطالعات مرتبط با تجارب و چالش‌های دانش‌آموزان استعداد درخشان، به‌ویژه در شرایط محرومیت، کمک می‌کند تا شکاف‌های موجود و ضرورت مطالعه حاضر مشخص شود. جبرائیلی و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای با عنوان «علل افت تحصیلی دانشجویان استعداد درخشان دانشگاه علوم پزشکی ارومیه» نشان دادند که عدم برنامه‌ریزی فردی و کمبود ارتباط خانواده-دانشگاه از عوامل اصلی افت تحصیلی هستند. این مطالعه بر عوامل فردی و خانوادگی تأکید دارد، اما به چالش‌های اجتماعی-اقتصادی و هویتی دانش‌آموزان مددجو نپرداخته است، که نقطه‌ضعفی برای تعمیم به گروه‌های محروم محسوب می‌شود. چنگیزی آشتیانی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «مقایسه موانع تحصیلی دانشجویان استعداد درخشان و عادی» دریافتند که عدم توجه به تفاوت‌های فردی و فقدان برنامه‌های غنی‌سازی از موانع اصلی دانشجویان تیزهوش است. ابوالقاسمی و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان «طراحی الگوی برنامه درسی تفکیکی در دبیرستان‌های استعداد درخشان» بر اهمیت خلاقیت و ارزشیابی چندگانه تأکید کردند. این پژوهش به دلیل ارائه الگوی عملی برای آموزش تیزهوشان قوی است، اما به چالش‌های روانی-اجتماعی دانش‌آموزان محروم توجه نکرده است. غلامی و عباس‌زادگان (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای با عنوان

1 Rowley

2 Cross

3 Chang & Shih

4 Chan

5 Chandler & Ziegler

«چالش‌های زندگی اجتماعی نوجوانان عضو کمیته امداد» نشان دادند که انگ اجتماعی و بحران هویت از موانع اصلی این گروه است. این پژوهش به دلیل تمرکز بر مسائل هویتی مددجویان ارزشمند است، اما به‌طور خاص به دانش‌آموزان استعداد درخشان پرداخته و از رویکرد کیفی عمیق استفاده نکرده است.

آواندو^۱ (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای در کنیا با عنوان «چالش‌های دانش‌آموزان تیزهوش در عملکرد آکادمیک» نشان داد که منابع آموزشی ناکافی و برنامه‌های درسی غیرمناسب، دانش‌آموزان تیزهوش را بی‌انگیزه می‌کند. این مطالعه به مسائل ساختاری نظام آموزشی توجه دارد، اما فقدان تحلیل عوامل روانی-اجتماعی و تمرکز صرف بر شرایط آفریقایی، کاربرد آن را برای ایران محدود می‌کند. ریکاردی^۲ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «عوامل مرتبط با شناسایی تیزهوشان در کودکان فقیر» دریافته‌اند که نابرابری‌های قومی و اقتصادی در شناسایی تیزهوشان تأثیرگذار است. این مطالعه برای درک تأثیر محرومیت اقتصادی ارزشمند است، اما به تجارب زیسته دانش‌آموزان و چالش‌های هویتی آن‌ها پرداخته است. مالیسیووا و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای با عنوان «آموزش تفکیک‌شده در کلاس‌های با توانایی مختلط» نشان دادند که برنامه‌های آموزشی متناسب با توانایی‌ها می‌توانند عملکرد تیزهوشان را بهبود بخشند. تن (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای با عنوان «وضعیت اجتماعی-اقتصادی و موفقیت تحصیلی» نشان داد که محرومیت اقتصادی شکاف‌های تحصیلی را تشدید می‌کند. این مطالعه به دلیل مرور جامع ادبیات مرتبط ارزشمند است، اما فقدان تمرکز بر دانش‌آموزان تیزهوش و استفاده از روش‌های کمی، تحلیل عمیق تجارب زیسته را محدود کرده است. کراس و میشر^۳ (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای گسترده درباره نیازهای برآورده‌نشده افراد بسیار باهوش، چالش‌هایی مانند نیاز به مربیگری، برنامه‌های درسی چالش‌برانگیز و توسعه مهارت‌های تحصیلی را شناسایی کردند و بر اهمیت منابع آموزشی کافی برای تیزهوشان در محیط‌های محروم تأکید داشتند. این مطالعه به دلیل توجه به محرومیت قوی است، اما بیشتر از روش‌های کمی استفاده کرده است. فلورس-براو^۴ و همکاران (۲۰۲۴) به ضرورت آموزش اساتید علوم سلامت برای شناسایی و حمایت از دانش‌آموزان با توانایی بالا اشاره کرد و بر انعطاف‌پذیری برنامه درسی و نیازهای شناختی و اجتماعی-عاطفی تأکید داشت و خاطرنشان کرد که محرومیت می‌تواند سیستمیک یا نهادی باشد. این مطالعه به دلیل توجه به محرومیت سیستمیک مرتبط است، اما به دانش‌آموزان دبیرستانی یا مددجویان تمرکز ندارد. مون^۵ (۲۰۲۴) آسیب‌پذیری‌ها، عوامل استرس‌زا و مکانیزم‌های مقابله‌ای دانش‌آموزان تیزهوش در یک مدرسه دولتی با عملکرد بالا را بررسی کرد و بر تأثیر کمبود چالش‌های تحصیلی و فقدان حمایت از هویت‌های متنوع در زمینه‌های محروم تأکید داشت. این مطالعه به دلیل تمرکز بر محرومیت و هویت مرتبط است، اما فقدان روش کیفی عمیق، تحلیل تجارب زیسته را محدود کرده است.

مطالعات داخلی و خارجی نشان‌دهنده توجه روبه‌رشد به چالش‌های دانش‌آموزان استعداد درخشان هستند، اما بیشتر آن‌ها بر مسائل آموزشی مانند برنامه درسی (ابوالقاسمی و همکاران، ۱۳۹۶؛ مالیسیووا و همکاران، ۲۰۲۳) یا عوامل افت تحصیلی (جبرائیلی و همکاران، ۱۳۹۰؛ آواندو، ۲۰۱۴) متمرکزند. برخی پژوهش‌ها، مانند غلامی و عباس‌زادگان (۱۳۹۹)، به مسائل اجتماعی مددجویان پرداخته‌اند، اما به‌طور خاص دانش‌آموزان تیزهوش را بررسی نکرده‌اند. از سوی دیگر، مطالعات خارجی مانند ریکاردی و همکاران (۲۰۲۰) و تن (۲۰۲۴) بر نابرابری‌های اقتصادی تأکید دارند، اما کمتر به تجارب زیسته و مسائل هویتی دانش‌آموزان در شرایط محرومیت پرداخته‌اند. همچنین، اکثر مطالعات از روش‌های کمی یا ترکیبی استفاده کرده‌اند و رویکردهای کیفی عمیق، مانند پدیدارشناسی، کمتر به کار گرفته شده‌اند.

1 Awandu

2 Riccardi

3 Cross & Mishra

4 Flores-Bravo

5 Moon

این مطالعه با تمرکز بر تجارب تحصیلی دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد در سنندج، شکاف پژوهشی مهمی را پر می‌کند. برخلاف پژوهش‌های پیشین که عمدتاً بر مسائل آموزشی یا اقتصادی تمرکز داشتند، این مطالعه با بهره‌گیری از رویکرد کیفی پدیدارشناسی، به بررسی عمیق موانع (مانند انگ اجتماعی و بحران هویت)، فرصت‌ها و راهکارهای موفقیت این دانش‌آموزان می‌پردازد. تمایز این پژوهش در ترکیب شرایط محرومیت اجتماعی-اقتصادی با ویژگی‌های تیزهوشی و استفاده از روش کیفی برای درک تجارب زیسته است که می‌تواند به سیاست‌گذاری هدفمند برای توانمندسازی این گروه کمک کند.

روش

این پژوهش با بهره‌گیری از رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی به بررسی تجارب زیسته دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد امام خمینی (ره) در مناطق ۱ و ۲ سنندج پرداخته است تا موانع، فرصت‌ها و راهکارهای موفقیت تحصیلی این گروه را از دیدگاه خودشان درک کند. پدیدارشناسی با تمرکز بر معانی ذهنی تجارب و توصیف آن‌ها از منظر مشارکت‌کنندگان، امکان کاوش عمیق در پدیده‌های اجتماعی را فراهم می‌کند و به‌ویژه برای درک جهان زیسته افراد، فارغ از قضاوت‌های ارزشی، مناسب است (وان مانن^۱، ۲۰۱۶). این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی بود: دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد چه تجارب تحصیلی از چالش‌ها و موانع در فرایند تحصیل داشته‌اند؟ این مطالعه با هدف شناسایی مفهوم استعداد درخشان، چالش‌های تحصیلی، اجتماعی و هویتی این دانش‌آموزان در شرایط محرومیت و ارائه راهکارهای عملی برای بهبود وضعیت آن‌ها طراحی شد. میدان تحقیق شامل ۱۵ دانش‌آموز استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد در مناطق ۱ و ۲ سنندج بود که از طریق هماهنگی با واحدهای فرهنگی و حراست کمیته امداد شناسایی شدند. نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و ملاکی انجام گرفت، به‌گونه‌ای که مشارکت‌کنندگان بر اساس توانایی ارائه اطلاعات غنی درباره تجارب تحصیلی و اجتماعی خود انتخاب شدند و این فرآیند با مشورت مسئولین کمیته امداد و بررسی فهرست دانش‌آموزان مددجوی تیزهوش انجام شد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شدند که شامل ۱۰ مصاحبه حضوری و ۵ مصاحبه تلفنی بود. فرآیند گردآوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت، یعنی زمانی که مصاحبه‌های جدید اطلاعات تازه‌ای ارائه نکردند. مصاحبه‌ها با رضایت مشارکت‌کنندگان ضبط صوتی شدند، سپس به‌صورت دقیق پیاده‌سازی و از نظر صحت بررسی شدند. تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مضمون و با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام شد. این فرآیند بر اساس رویکرد براون و کلارک^۲ (۲۰۰۶) در دو مرحله انجام گرفت: ابتدا کدگذاری باز برای شناسایی مفاهیم اولیه از متن پیاده‌سازی شده مصاحبه‌ها صورت پذیرفت که در آن عبارات و مضامین مرتبط با تجارب تحصیلی استخراج شدند؛ سپس کدگذاری محوری برای دسته‌بندی کدها و شناسایی روابط بین آن‌ها به‌منظور استخراج مضامین اصلی و فرعی مرتبط با چالش‌ها، فرصت‌ها و ویژگی‌های دانش‌آموزان انجام شد. برای اطمینان از اعتبار یافته‌ها، معیارهای تأییدپذیری، انتقال‌پذیری، باورپذیری و اطمینان‌پذیری اعمال شدند (کرسول^۳، ۲۰۱۳). تأییدپذیری از طریق تشریح دقیق مراحل تحقیق، شامل نحوه کدگذاری و ورود داده‌ها به MAXQDA و بازبینی فرآیند توسط دو متخصص مدیریت آموزشی دارای مدرک دکتری و مسلط بر تحلیل داده‌های کیفی تأمین شد. انتقال‌پذیری با ارائه توصیف مفصل از مشخصات مشارکت‌کنندگان (سن، تحصیلات، شغل، منطقه) و زمینه پژوهش تضمین گردید. باورپذیری با غنی‌سازی داده‌ها از طریق مثلث‌سازی (مصاحبه، مطالعات کتابخانه‌ای، منابع رایانه‌ای) و بازبینی تحلیل توسط سه مشارکت‌کننده تقویت شد. اطمینان‌پذیری نیز با ارائه فرآیند تحقیق به استاد راهنما و مشاور و تأیید نتایج توسط آن‌ها محقق شد. در ادامه

1 Van Manen

2 Braun & Clarke

3 Creswell

این بخش، جدول اطلاعات شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها ارائه می‌شود که شامل مشخصات کلیدی آنان و زمینه تخصصی مربوطه است.

جدول ۱. ویژگی‌های شرکت‌کنندگان مصاحبه

منطقه	سواد	شیوه مصاحبه	شغل	مدت مصاحبه	سن	شرکت‌کننده
۱	پایه نهم	حضور	محصل	۴۷	۱۵	۱
۲	پایه دهم	حضور	محصل	۴۲	۱۶	۲
۲	پایه دهم	حضور	محصل	۴۳	۱۶	۳
۱	پایه یازدهم	حضور	محصل و شاغل	۵۰	۱۷	۴
۱	پایه دوازدهم	حضور	محصل و شاغل	۴۴	۱۸	۵
۱	پایه دوازدهم	حضور	محصل	۴۳	۱۸	۶
۲	پایه یازدهم	غیرحضور	محصل و شاغل	۳۷	۱۷	۷
۱	پایه دهم	حضور	محصل	۴۰	۱۶	۸
۱	پایه هشتم	غیرحضور	محصل	۳۵	۱۴	۹
۲	پایه یازدهم	غیرحضور	محصل و شاغل	۴۲	۱۷	۱۰
۲	پایه یازدهم	حضور	محصل	۳۳	۱۷	۱۱
۱	پایه نهم	حضور	محصل	۴۰	۱۵	۱۲
۲	پایه نهم	غیرحضور	محصل	۴۲	۱۵	۱۳
۲	پایه دهم	غیرحضور	محصل	۴۵	۱۶	۱۴
۲	پایه یازدهم	حضور	محصل	۴۲	۱۷	۱۵

یافته‌ها

این پژوهش با هدف شناسایی مفهوم، ویژگی‌ها، چالش‌ها، آسیب‌ها، قابلیت‌ها و فرصت‌های دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد امام خمینی (ره) در مناطق ۱ و ۲ سندج انجام شد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۱۵ دانش‌آموز و با رضایت آن‌ها ضبط صوتی و یادداشت‌برداری شد. برای غنای داده‌ها، اطلاعات تکمیلی از معلمان برخی شرکت‌کنندگان نیز گردآوری گردید. مصاحبه‌ها با استفاده از سؤالات باز طراحی شدند تا درک عمیقی از تجربیات مشارکت‌کنندگان فراهم شود، و هویت آن‌ها محرمانه باقی ماند. داده‌ها با روش تحلیل مضمون در نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شدند که پس از حذف کدهای زائد و تکراری، ۱۸۹ کد باز و ۴ مضمون اصلی و ۱۵ مضمون فرعی (کد محوری) استخراج شد.

الف) کدهای محوری مربوط به مفهوم استعداد درخشان

یکی از اهداف اصلی این پژوهش، شناسایی مفهوم استعداد درخشان از دیدگاه دانش‌آموزان مددجوی کمیته امداد بود که پس از کدگذاری داده‌ها، سه کد محوری استخراج شد: شایستگی شناختی، انگیزه و کنجکاوی خلاقانه و اعتماد به نفس و سرآمدی. در ادامه کدهای باز و شواهد مرتبط با آن آمده است:

شایستگی شناختی

این موضوع توانایی‌های شناختی برتر دانش‌آموزان را نشان می‌دهد. کدهای باز شامل گیرایی سریع مطالب، قدرت تجزیه و تحلیل، نکته‌یابی در کلاس و تمرکز بر مطالب دشوار بودند. یکی از مشارکت‌کنندگان بیان کرد: «وقتی معلم درس می‌دهد، سریع متوجه نکات کلیدی می‌شوم» (مصاحبه‌شونده ۱۱). نمرات بالاتر نیز مشهود بود: «همیشه نمراتم از میانگین کلاس بالاتر است» (مصاحبه‌شونده ۶).

انگیزه و کنجکاوی خلاقانه

این موضوع به تمایل درونی و کنجکاوی برای یادگیری و نوآوری اشاره دارد. کدهای باز شامل تمایل به یادگیری، کنجکاوی در امور درسی، کشف استعدادها، و اشتیاق به آموزش بودند. یکی از دانش‌آموزان گفت: «دوست دارم چیزهای جدید یاد بگیرم و استعدادهایم را کشف کنم» (مصاحبه‌شونده ۱۳). اشتیاق به آموزش نیز ذکر شد: «عاشق اینم که به همکلاسی‌هایم درس بدم» (مصاحبه‌شونده ۹).

اعتماد به نفس و سرآمدی

این موضوع به ویژگی‌های روان‌شناختی و برتری تحصیلی دانش‌آموزان اشاره دارد. کدهای باز شامل اعتماد به نفس، خودباوری، آگاهی از استعدادها، و برنامه‌ریزی بلندمدت بودند. یکی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشت: «مطمئنم که می‌توانم به اهداف بزرگ برسم» (مصاحبه‌شونده ۵). کیفیت تحصیلی بالا نیز برجسته بود: «همیشه سعی می‌کنم بهترین عملکرد را داشته باشم» (مصاحبه‌شونده ۱۲).

ب) کدهای محوری مربوط به ویژگی و خصوصیات دانش‌آموز استعداد درخشان

یکی دیگر از اهداف اصلی این پژوهش، شناسایی ویژگی و خصوصیات دانش‌آموز استعداد درخشان از دیدگاه دانش‌آموزان مددجوی کمیته امداد بود که پس از کدگذاری داده‌ها، سه کد محوری استخراج شد: سرآمدی تحصیلی، جایگاه اجتماعی و انتظارات، خودتنظیمی و آینده‌نگری. در ادامه کدهای باز و شواهد مرتبط با آن آمده است:

سرآمدی تحصیلی

این موضوع به تمایل دانش‌آموزان برای دستیابی به موفقیت تحصیلی و علمی برتر اشاره دارد. کدهای باز شامل اشتیاق به یادگیری مطالب پیچیده، تمایل به سطوح بالای علمی، معدل بالاتر نسبت به همسالان، توجه به کیفیت یادگیری، مدیریت ریسک در تحصیل، علایق چندبعدی، تفکر واگرا در پژوهش، تصمیم‌گیری در شرایط سخت، مسئولیت‌پذیری، و پذیرش انتقاد بودند. این ویژگی‌ها نشان‌دهنده تلاش دانش‌آموزان برای دستیابی به برتری تحصیلی و آمادگی برای چالش‌های علمی است. یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «دانش‌آموز استعداد درخشان هدف‌گذاری می‌کند و در درس خواندن بیشتر تلاش می‌کند» (مصاحبه‌شونده ۵). دیگری افزود: «اولویتم درس‌هایم است و وقت خود را به کارهای بیهوده اختصاص نمی‌دهم» (مصاحبه‌شونده ۱۵). دیگری بیان کرد: «علاقه دارم دروس پیچیده را یاد بگیرم و در پژوهش‌های علمی شرکت کنم» (مصاحبه‌شونده ۲). همچنین یکی دیگر از شرکت‌کنندگان در مصاحبه اظهار داشت: «همیشه برای کسب نمرات بالا و رسیدن به دانشگاه‌های برتر تلاش می‌کنم» (مصاحبه‌شونده ۱۱).

جایگاه اجتماعی و انتظارات

این موضوع به جایگاه اجتماعی و انتظارات بالای دیگران از دانش‌آموزان استعداد درخشان اشاره دارد. کدهای باز شامل علاقه به جلب توجه، برآورده کردن انتظارات دیگران، توانایی برقراری ارتباط با همسالان، مورد توجه معلمان و همکلاسی‌ها، انتظارات زیاد دیگران، و اعمال نفوذ در دیگران بودند. یکی از دانش‌آموزان اظهار داشت: «همیشه مورد توجه معلم و خانواده هستیم و از ما انتظار دارند هوش خود را در تحصیل به کار بگیریم» (مصاحبه‌شونده ۹). دیگری بیان کرد: «در خانواده از پایه به ما توجه می‌کنند و تشویق می‌شویم» (مصاحبه‌شونده ۳).

خودتنظیمی و آینده‌نگری

این موضوع به برنامه‌ریزی و تعهد دانش‌آموزان به اهداف بلندمدت اشاره دارد. کدهای باز شامل ادب و انضباط در کلاس، پیشرفت در مسیر موفقیت تحصیلی، انتخاب مناسب مسیر تحصیلی، برنامه‌ریزی برای آینده، اهداف تحصیلی مشخص، مدیریت زمان، انضباط در زندگی، خودارزیابی، و شکیبایی در رسیدن به اهداف بودند. یکی از دانش‌آموزان گفت: «اهداف مشخصی دارم و برای رسیدن به موفقیت تلاش می‌کنم» (مصاحبه‌شونده ۷). دیگری افزود: «برای درس خواندن برنامه‌ریزی می‌کنم و به فعالیت‌های علمی علاقه دارم» (مصاحبه‌شونده ۶).

ج) کدهای محوری مربوط به چالش‌ها و آسیب‌های دانش‌آموزان استعداد درخشان

یکی دیگر از اهداف اصلی این پژوهش، شناسایی چالش‌ها و آسیب‌های دانش‌آموزان استعداد درخشان از دیدگاه دانش‌آموزان مددجوی کمیته امداد بود که پس از کدگذاری داده‌ها، هفت کد محوری استخراج شد: مشکلات مالی خانواده‌ها، نبود زیرساخت‌های آموزشی، ناامیدی و کاهش انگیزه تحصیلی، فشار روانی، محیط نامناسب خانوادگی و ناکارآمدی آموزشی مربیان، پیامدهای اجتماعی و هدررفت استعداد. در ادامه کدهای باز و شواهد مرتبط با آن آمده است:

مشکلات مالی خانواده‌ها

این موضوع به تأثیر فقر اقتصادی بر تحصیل دانش‌آموزان اشاره دارد. کدهای باز شامل ناتوانی والدین در پرداخت هزینه سرویس و شهریه مدارس، چشم‌پوشی از علایق دانش‌آموز به دلیل کمبود مالی، فقر ناشی از بیکاری سرپرست خانواده، ترک تحصیل به دلیل فقر، و نبود مکان مناسب مطالعه بودند. یکی از دانش‌آموزان اظهار داشت: «وضعیت مالی خوبی نداریم و برای شهریه و پول سرویس با مشکل روبرو می‌شوم. خانواده‌ام اجازه درس خواندن نمی‌دهند چون فکر می‌کنند بیکار می‌مانم» (مصاحبه‌شونده ۱۵). دیگری بیان کرد: «پدرم توان پرداخت هزینه‌های دانشگاه را ندارد و من همیشه همراه درس کار کرده‌ام» (مصاحبه‌شونده ۵).

نبود زیرساخت‌های آموزشی

این موضوع به کمبود امکانات و منابع آموزشی در مدارس اشاره دارد. کدهای باز شامل مسافت زیاد بین مدرسه و منزل، نبود سرویس مدارس، محدودیت در دسترسی به منابع آموزشی و ابزارهای دیجیتال، ترک تحصیل دختران به دلیل دوری مدرسه، و عدم تناسب امکانات با انتظارات بودند. یکی از دانش‌آموزان گفت: «منزلمان دور است و توان

پرداخت هزینه سرویس نداریم. در مدارس نایسر به استعداد‌های ما توجهی نمی‌شود» (مصاحبه‌شونده ۲). دیگری افزود: «کلاس‌های آنلاین به دلیل نبود گوشی و اینترنت کند سخت بود» (مصاحبه‌شونده ۹).

نامیدی و کاهش انگیزه تحصیلی

این موضوع به نگرانی‌های دانش‌آموزان درباره آینده شغلی و کاهش انگیزه تحصیلی اشاره دارد. کدهای باز شامل بی‌توجهی به استعدادها، افزایش شهریه مدارس، عدم دسترسی به لوازم‌التحریر، نگرانی درباره بازار کار و حمایت محدود سازمان‌ها بودند. یکی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشت: «انگیزه درس خواندن ندارم چون بسیاری درس می‌خوانند و بیکار می‌مانند» (مصاحبه‌شونده ۱۴). دیگری بیان کرد: «پدرم بیمار است و توان پرداخت شهریه نداریم. انتظار داریم کمیته امداد بیشتر حمایت کند» (مصاحبه‌شونده ۷).

فشار روانی

این موضوع به استرس و فشارهای روانی دانش‌آموزان اشاره دارد. کدهای باز شامل مزاحمت در مطالعه به دلیل کارهای منزل، بی‌توجهی به شرایط روحی، ناامیدی و دل‌سردی، عدم علاقه به رشته تحصیلی، و عقب‌ماندگی تحصیلی به دلیل مشکلات جسمانی بودند. یکی از دانش‌آموزان گفت: «به زبان فرانسه علاقه دارم، ولی والدینم مخالفاند و امکانات نداریم» (مصاحبه‌شونده ۱). دیگری افزود: «پس از جدایی والدینم، در خانه کوچک بدون اتاق مطالعه زندگی می‌کنم و شرایط روحی خوبی ندارم» (مصاحبه‌شونده ۴).

محیط نامناسب خانوادگی

این موضوع به تأثیر تنش‌های خانوادگی بر تحصیل دانش‌آموزان اشاره دارد. کدهای باز شامل تنش‌های خانوادگی، دیدگاه‌های پدرسالارانه، فقر فرهنگی در تحصیل دختران، بیماری اعضای خانواده، و نبود فضای آرام برای مطالعه بودند. یکی از دانش‌آموزان اظهار کرد: «جروبحث با مادرم برای کارهای خانه وقت مطالعه‌ام را هدر می‌دهد» (مصاحبه‌شونده ۱). دیگری بیان کرد: «بی‌سوادی والدینم باعث می‌شود به استعدادم توجه نکنند و درس خواندن برایشان مهم نباشد» (مصاحبه‌شونده ۱۵).

ناکارآمدی آموزشی مربیان

این موضوع به کمبود صلاحیت حرفه‌ای برخی معلمان و مدیران اشاره دارد. کدهای باز شامل رفتار نامناسب مدیران، بی‌توجهی به استعدادها، عدم استفاده از معلمان جوان و پرتانگیزه، و سهل‌انگاری در آزمون‌های مجازی بودند. یکی از دانش‌آموزان گفت: «در آزمون‌های مجازی تقلب گسترده بود و معلمان کنترلی نداشتند» (مصاحبه‌شونده ۱۲). دیگری افزود: «بعضی معلمان سالخورده حوصله تدریس ندارند و به استعداد ما توجهی نمی‌کنند» (مصاحبه‌شونده ۵).

پیامدهای اجتماعی و هدررفت استعداد

این موضوع به آسیب‌های بلندمدت مانند ناهنجاری‌های اجتماعی و هدررفت استعدادها اشاره دارد. کدهای باز شامل افسردگی، اضطراب امتحانات، سوء‌مصرف مواد مخدر، بزهکاری، عدم قبولی در کنکور و نبود سازوکار برای شناسایی استعدادها بودند. یکی از دانش‌آموزان اظهار داشت: «به دلیل بی‌پولی، استعدادهایم کشف نمی‌شود و ممکن است ترک

تحصیل کنم» (مصاحبه‌شونده ۱۴). دیگری بیان کرد: «استرس طولانی درس خواندن ممکن است به مواد مخدر یا آسیب‌های روانی منجر شود» (مصاحبه‌شونده ۸).

د) کدهای محوری مربوط به قابلیت‌ها و فرصت‌های دانش‌آموزان استعداد درخشان

یکی دیگر از اهداف اصلی این پژوهش، شناسایی قابلیت‌ها و فرصت‌های دانش‌آموزان استعداد درخشان از دیدگاه دانش‌آموزان مددجوی کمیته امداد بود که پس از کدگذاری داده‌ها، دو کد محوری استخراج شد: رشد علمی و حرفه‌ای و دسترسی به فرصت‌های شغلی پایدار. در ادامه کدهای باز و شواهد مرتبط با آن آمده است:

رشد علمی و حرفه‌ای

این موضوع به پتانسیل دانش‌آموزان برای دستیابی به موفقیت‌های علمی و تقویت هویت حرفه‌ای اشاره دارد. کدهای باز شامل دستیابی به رتبه‌های برتر در کنکور سراسری، راه‌یابی به دانشگاه‌های معتبر ملی و جهانی، شرکت در المپیادها و مسابقات علمی جهانی، دستیابی به یافته‌های پژوهشی معتبر، تخصص در رشته‌های علمی، تقویت هویت علمی، و موفقیت در اخذ بورسیه‌های تحصیلی بودند. یکی از دانش‌آموزان اظهار کرد: «می‌توانم رتبه تک‌رقمی کنکور کسب کنم و پزشک شوم یا در نجوم پژوهش کنم» (مصاحبه‌شونده ۲). دیگری بیان داشت: «ثبت‌نام در بنیاد نخبگان و تحصیل در دانشگاه‌های برتر، فرصتی برای پیشرفت علمی است» (مصاحبه‌شونده ۱۰).

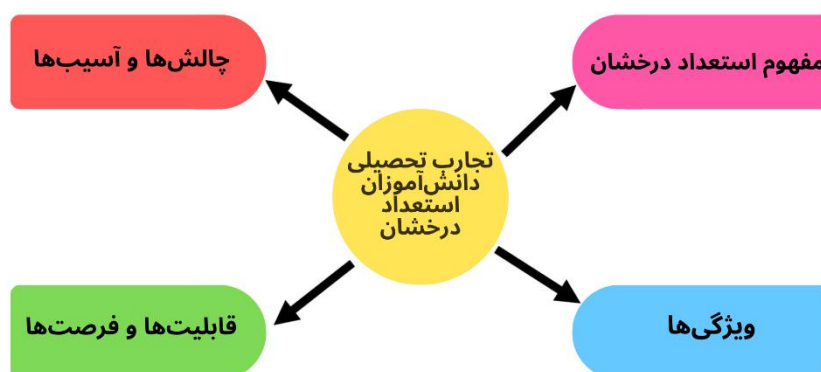
دسترسی به فرصت‌های شغلی پایدار

این موضوع به امکانات بالقوه برای دستیابی به مشاغل حرفه‌ای و پایدار تأکید دارد. کدهای باز شامل دستیابی به مشاغل با درآمد ثابت، کارآفرینی و ایجاد فرصت‌های شغلی، ثبت در بنیاد نخبگان، فرصت تدریس خصوصی یا فعالیت‌های حرفه‌ای و مشارکت در فعالیتهای اجتماعی مانند انجمن‌های خیریه بودند. یکی از دانش‌آموزان گفت: «با درس خواندن می‌توانم به شغلی با درآمد پایدار برسم و به جامعه کمک کنم» (مصاحبه‌شونده ۱۵). دیگری افزود: «استعدادم می‌تواند به کارآفرینی و ایجاد شغل برای دیگران منجر شود» (مصاحبه‌شونده ۸).

برای افزایش وضوح و سازمان‌دهی نتایج تحلیل مضمون، جدول ۲ مضامین اصلی و کدهای محوری را در چهار دسته (مفهوم استعداد درخشان، ویژگی‌های دانش‌آموزان، چالش‌ها و آسیب‌ها، قابلیت‌ها و فرصت‌ها) ارائه می‌دهد. همچنین، پس از جدول، شبکه مضامین به صورت بصری نمایش داده شده است تا روابط بین مفهوم استعداد درخشان، ویژگی‌ها، چالش‌ها و فرصت‌ها را نشان دهد و تأثیر آن‌ها بر تجارب تحصیلی دانش‌آموزان استعداد درخشان را روشن سازد.

جدول ۲. مضامین اصلی و فرعی استخراج‌شده از تحلیل مضمون

مضمون اصلی	کدهای محوری (فرعی)
مفهوم استعداد درخشان	شایستگی شناختی، انگیزه و کنجکاوی خلاقانه، اعتمادبه‌نفس و سرآمدی
ویژگی‌های دانش‌آموزان استعداد درخشان	سرآمدی تحصیلی، جایگاه اجتماعی و انتظارات، خودتنظیمی و آینده‌نگری
چالش‌ها و آسیب‌ها	مشکلات مالی خانواده‌ها، نبود زیرساخت‌های آموزشی، ناامیدی و کاهش انگیزه تحصیلی، فشار روانی، محیط نامناسب خانوادگی، ناکارآمدی آموزشی مربیان، پیامدهای اجتماعی و هدررفت استعداد
قابلیت‌ها و فرصت‌ها	رشد علمی و حرفه‌ای، دسترسی به فرصت‌های شغلی پایدار

شکل ۱. شبکه مضامین تجارب تحصیلی دانش‌آموزان استعداد درخشان در شرایط محرومیت

این شبکه نشان می‌دهد که مفهوم استعداد درخشان و ویژگی‌های دانش‌آموزان استعداد درخشان که بیانگر توانایی‌ها و پتانسیل‌های عملی آن‌ها در زمینه‌های مختلف است، فرصت‌هایی را در زمینه تجارب تحصیلیشان ایجاد می‌کند، اما این فرصت‌ها تحت تأثیر چالش‌های چندوجهی قرار دارند. رفع این چالش‌ها از طریق مداخلات هدفمند (مانند حمایت مالی، برنامه‌های درسی غنی‌شده، مشاوره روان‌شناختی) می‌تواند شرایط مثبتی مثل دسترسی به آموزش‌های پیشرفته، رشد علمی یا فرصت‌های شغلی بهتر را به وجود آورد. به عبارت دیگر، استعداد و ویژگی‌های این دانش‌آموزان پتانسیلی دارند که اگر به‌درستی هدایت شوند، می‌توانند درهای جدیدی را به روی آن‌ها بکشایند. یافته‌های این پژوهش که از کاوش در تجارب دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد در سنندج به‌دست آمده، نشان‌دهنده پتانسیل‌های برجسته و موانع پیچیده‌ای است که مسیر رشد این دانش‌آموزان را شکل می‌دهد. در صورت غلبه بر این چالش‌ها، دانش‌آموزان استعداد درخشان می‌توانند به موفقیت‌هایی دست یابند که نه تنها تحول عمیقی در پیشرفت فردی و حرفه‌ای خودشان ایجاد می‌کند، بلکه بستری برای ارتقای نظام آموزشی و توسعه پایدار جامعه فراهم می‌آورد و در نهایت به بهبود کیفیت زندگی و شکوفایی اجتماعی کمک می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل مضمون مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۱۵ دانش‌آموز استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد امام خمینی (ره) در مناطق ۱ و ۲ سنندج، تجربه زیسته این دانش‌آموزان را روشن ساخت و به پرسش اصلی پژوهش پاسخ داد: دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجو چه تجربه زیسته‌ای از چالش‌ها و موانع در فرایند تحصیل داشته‌اند؟ استعداد درخشان، به‌عنوان افرادی با توانایی‌های شناختی برتر، سرآمدی تحصیلی و خلاقیت بالا در این پژوهش با ویژگی‌هایی چون سرآمدی تحصیلی، جایگاه اجتماعی و خودتنظیمی متمایز شدند که با نتایج نصیران و ایروانی (۱۳۹۵) و میکائیلی و همکاران (۱۳۹۱) هم‌راستاست. این ویژگی‌ها ظرفیت بالای این دانش‌آموزان را برای ارتقای کیفیت آموزش و تأثیرگذاری اجتماعی نشان می‌دهد، اما شکوفایی استعدادها را به رفع موانع متعدد وابسته است. این پژوهش با کاوش عمیق در تجارب زیسته دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجوی کمیته امداد در سنندج، از طریق رویکرد پدیدارشناسی، به درک جامعی از چالش‌ها و فرصت‌های این گروه در شرایط محرومیت اجتماعی-اقتصادی دست یافت

که آن را از مطالعات پیشین متمایز می‌کند. در حالی که پژوهش‌هایی مانند آواندو (۲۰۱۴) و تن (۲۰۲۴) به مسائل اقتصادی یا آموزشی دانش‌آموزان تیزهوش پرداخته‌اند، این مطالعه با تمرکز بر گروه خاص مددجویان تیزهوش و استفاده از روش کیفی پدیدارشناسی، ابعاد کمتر بررسی‌شده‌ای مانند هویت، انگ اجتماعی و پتانسیل‌های حرفه‌ای این دانش‌آموزان را روشن ساخت.

چالش‌های شناسایی‌شده شامل مشکلات مالی خانواده‌ها، نبود زیرساخت‌های آموزشی، ناامیدی و کاهش انگیزه تحصیلی، فشار روانی، محیط نامناسب خانوادگی، ناکارآمدی آموزشی مربیان، و پیامدهای اجتماعی مانند هدررفت استعداد بود که با پژوهش‌های چنگیزی آشتیانی و همکاران (۱۳۹۱) و غلامی و عباس‌زادگان (۱۳۹۹)، رئوف^۱ و همکاران (۲۰۲۴) و دلگادو-والنسیا^۲ و همکاران (۲۰۲۵) هم‌سو است. ناامیدی نسبت به آینده، ناشی از بی‌توجهی مدیران و محدودیت حمایت‌های نهادی، با پژوهش آواندو (۲۰۱۴) هم‌راستا است.

باین‌حال، فرصت‌های شناسایی‌شده، شامل رشد علمی و حرفه‌ای (مانند کسب رتبه‌های برتر کنکور، شرکت در المپیادها، و اخذ بورسیه) و دسترسی به فرصت‌های شغلی پایدار (مانند کارآفرینی و مشاغل پردرآمد)، پتانسیل بالای این دانش‌آموزان را نشان می‌دهد (چن^۳ و همکاران، ۲۰۱۶). این یافته‌ها با مدل رنزولی^۴ (۲۰۱۶) هم‌خوانی دارد که بر شکوفایی استعدادها از طریق فرصت‌های آموزشی تأکید می‌کند. برای تحقق این فرصت‌ها و بهبود کیفیت آموزش، راهکارهایی بر اساس دیدگاه مصاحبه‌شوندگان و ادبیات پژوهش پیشنهاد می‌شود. نخست، تقویت انگیزه و امنیت یادگیری از طریق متناسب‌سازی محتوای آموزشی، تقویت ارتباط اولیا و مربیان، و تضمین آینده شغلی، با نظریه انگیزش خودتعیین‌گری رایان و دسی^۵ (۲۰۰۰) هم‌راستا است. دوم، حمایت مالی نهادها، مانند بورسیه‌های کمیته امداد و بودجه عادلانه آموزش و پرورش، موانع اقتصادی را کاهش می‌دهد (برونفنبرنر^۶، ۱۹۷۹). سوم، حمایت روان‌شناختی، شامل نظام جامع مشاوره و آموزش مدیریت زمان، سلامت روان را تقویت می‌کند (فلت^۷، ۲۰۰۰). در نهایت، بهره‌گیری از فناوری‌های نوظهور، مانند پلتفرم‌های آموزش دیجیتال و ابزارهای آنلاین، می‌تواند دسترسی دانش‌آموزان مناطق محروم به آموزش باکیفیت را بهبود بخشد (ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۴).

این پژوهش با محدودیت‌هایی مواجه بود، از جمله عدم حضور برخی مصاحبه‌شوندگان به دلیل مشکلات مالی و اشتغال و کمبود مطالعات پیشین درباره دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجو. برای تحقیقات آینده، پیشنهاد می‌شود تأثیر فناوری‌های نوظهور بر آموزش این دانش‌آموزان در مناطق مختلف ایران بررسی شود، کیفیت محتوای آموزشی تحلیل گردد، و علل مشکلات روانی آن‌ها مطالعه شود. پیشنهادات عملی شامل طراحی برنامه‌های غنی‌سازی مبتنی بر فناوری در کانون ولایت کمیته امداد، تقویت مشاوره تربیتی والدین و شناسایی زود هنگام استعدادها در مدارس ابتدایی است. در نتیجه، این پژوهش نشان داد که دانش‌آموزان استعداد درخشان مددجو، با وجود چالش‌های عمیق، پتانسیل بالایی

1 Raof

2 Delgado-Valencia

3 Chen

4 Renzulli

5 Ryan & Deci

6 Bronfenbrenner

7 Flat

برای تحول کیفیت آموزش و توسعه پایدار جامعه دارند، مشروط بر اینکه از فناوری‌های نوظهور و حمایت‌های هدفمند آموزشی، مالی و روان‌شناختی بهره‌مند شوند.

منابع

- ابراهیمی، زهره، برزوین شیروان، صمد، عباس پور، عباس، طاهری، مرتضی، و زارعی زوارکی، اسماعیل. (۱۴۰۴). تدوین و اعتباریابی الگوی کیفیت آموزش ابتدایی با تاکید بر نقش فناوری‌های نوظهور: رویکرد آمیخته. *مجله فناوری‌های آموزشی در یادگیری*، ۳۱(۸)، ۴۱-۲۶. <https://doi.org/10.22054/jti.2025.84549.1556>
- ابوالقاسمی، مهدی، زینلی پور، حسین، شیخی، علی اکبر، و عصاره، علیرضا. (۱۳۹۶). طراحی و اعتبار بخشی الگوی برنامه درسی تفکیکی برای دانش‌آموزان با استعدادهای درخشان شهر اصفهان. *فصلنامه کودکان استثنایی*، ۱۹(۳)، ۱۵-۳۶. <http://joec.ir/article-1-892-fa.html>
- جبرائیلی، محمد، موسوی واعظی، سیدجواد، میکاییلی، پیمان، سعادتیان، رامین، و عقلمند، سیامک. (۱۳۹۰). علل افت تحصیلی دانشجویان استعداد درخشان دانشگاه علوم پزشکی ارومیه. *نشریه افق توسعه آموزش پزشکی*، ۱(۱)، ۲۱-۲۵. <https://www.magiran.com/p903122>
- چنگیزی آشتیانی، سعید، شمسی، محسن، و جلیلیان، وحید. (۱۳۹۱). مقایسه موانع تحصیلی از دیدگاه دانشجویان استعداد درخشان و دانشجویان عادی دانشگاه علوم پزشکی اراک در سال ۱۳۹۰. *مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد*، ۷(۳)، ۴۴-۵۷. <http://jmed.ssu.ac.ir/article-1-165-fa.html>
- شهپری، راحله و اصفهانی خالقی، آتنا، و بنکداری، نسرین. (۱۳۹۵). *پیش بینی مکانیسم های دفاعی (رشد یافته، رشد نیافته، نوروتیک) با سرسختی روانشناختی دانش آموزان دختر دبیرستانی شهر تهران، سومین کنفرانس بین المللی نوآوری های اخیر در روانشناسی، مشاوره و علوم رفتاری، تهران*. <https://civilica.com/doc/612817>
- غلامی، سمیه، و عباس زادگان، نرگس. (۱۳۹۹). چالش های زندگی اجتماعی نوجوانان با هویت اجتماعی خود به عنوان عضوی از کمیته امداد. *پژوهش های روانشناسی اجتماعی*، ۱۰(۴۰)، ۷۵-۹۶. <https://doi.org/10.22034/spr.2021.127715>
- کلباسی، افسانه، نیک نشان، شقایق، نصر اصفهانی، احمد رضا، عابدی، احمد، و میرشاه جعفری، سید ابراهیم. (۱۳۹۵). *آموزش دانش آموزان تیزهوش و با استعداد تدارک فرصت هایی برای یادهی و یادگیری بهتر. جهاد دانشگاهی واحد اصفهان*.
- میکاییلی، نیلوفر، پاک پور، فریدون، و گنجی، مسعود. (۱۳۹۱). مقایسه باورهای فراشناختی در دانش آموزان تیزهوش و عادی. *روانشناسی مدرسه*، ۱(۲)، ۱۰۴-۱۱۳. https://doi.org/d_1_2_91_5_15_6
- نصیران، صدیقه، و ایروانی، محمدرضا. (۱۳۹۵). بررسی مشکلات دانش آموزان تیزهوش در مدارس استعدادهای درخشان از نظر دانش آموزان و والدین. *مطالعات روان شناسی و علوم تربیتی*، ۲(۱)، ۲۷-۱. <http://noo.rs/UJnPN>
- نیک نشان، شقایق، نصر اصفهانی، احمدضا، و میرشاه جعفری، انصاری. (۱۳۸۷). میزان استفاده استادان از محتوای درسی مناسب برای دانشجویان استعداد درخشان وعادی. *اندیشه های نوین تربیتی*، ۵(۴)، ۶۷-۹۰. <https://doi.org/10.22051/jontoe.2009.191>

- Awandu, G. (2014). *Challenges Faced By Gifted And Talented Learners In Academic Performance In Schools In Kenya. The Case Of Laikipia Central District, Laikipia County.*
<http://hdl.handle.net/11295/71720>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design.* Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674253263>
- Chan, D. W. (2018). Gifted education in Asia. In S. I. Pfeiffer, E. Shaunessy-Dedrick, & M. Foley-Nicpon (Eds.), *APA handbook of giftedness and talent* (pp. 71–84). American Psychological Association.
<https://doi.org/10.1037/0000038-005>
- Chandler, K. L., & Ziegler, A. (2017). Learning Resources in Gifted Education. *Journal for the Education of the Gifted*, 40(4), 307-309. <https://doi.org/10.1177/0162353217735148>
- Chang, T. F., & Shih, K. Y. (2023). Are Asian American children and youth high achieving?: Unpacking variations of educational achievement from an integrative ecological perspective. *Asian American Journal of Psychology*, 14(1),36-50. <https://doi.org/10.1037/aap0000252>
- Chen, P.-S. D., Lambert, A. D., & Guidry, K. R. (2016). Engaging online learners: The impact of Web-based learning environments on student engagement and learning outcomes. *Computers in Human Behavior*, 55(Part A), 475–482. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.10.032>
- Creswell, J. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches.* SAGE Publications. <http://repositorio.ciem.ucr.ac.cr/jspui/handle/123456789/501>
- Cross, T. L. (2009). Social/Emotional needs: Social and emotional development of gifted children: Straight talk. *Gifted Child Today*, 32(2), 40-41. <https://doi.org/10.4219/gct-2009-879>
- Cross, J. R., & Mishra, S. (2024). Unmet needs of highly intelligent individuals: A large-scale study. *Gifted Child Quarterly*, 68(2), 120–135. <https://doi.org/10.25774/dmkw-fd65>
- Delgado-Valencia, S., Pérez-González, A., & García-Moreno, C. (2025). Gifted identification in children: A systematic review of the impact of socioeconomic status. *Gifted Child Quarterly*, 69(1), 23-40.
<https://doi.org/10.3390/educsci15081012>
- Flatt, H. S. (2000). A study of collaborative learning strategies in higher education. *Journal of Educational Research and Practice*, 14(2), 112–125. <https://doi.org/10.1080/09639280050074235>
- Flores-Bravo, J. F., Rodríguez-Naveiras, E., Valadez Sierra, M. D. L. D., Costantini, D., & Borges, Á. (2024). Training of health science professors to support the education of high-ability university students. *Journal of Frontiers in Education*,9(3), 145-158.
<https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1452681>
- Hatzenbuehler, M. L., & Pachankis, J. E. (2016). Stigma and minority stress as social determinants of health among lesbian, gay, bisexual, and transgender youth: Research evidence and clinical implications. *Pediatric Clinics of North America*, 63(6), 985-997. <https://doi.org/10.1016/j.pcl.2016.07.003>
- Kaya, M., & Selvitopu, A. (2024). The roles of family contextual factors on immigrant students' academic achievement: A meta-analysis. *Current Psychology*, 43, 3853–3865. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-05046-6>

- Kuznetsova, E., Liashenko, A., Zhozhikashvili, N., & Arsalidou, M. (2024). Giftedness identification and cognitive, physiological and psychological characteristics of gifted children: A systematic review. *Frontiers in Psychology, 15*, 141–198. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.141198>
- Malisiova, A., Kougioumtzis, G. A., Tsitsas, G., Koundourou, C., & Mitraras, A. (2023). Implementing inclusive education in mixed-ability classrooms by employing differentiated instruction. In *Perspectives of cognitive, psychosocial, and learning difficulties from childhood to adulthood: Practical counseling strategies* (pp. 155–178). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-8203-2.ch009>
- Moon, S. M. (2024). Mental health and well-being of gifted students: Current evidence and future directions. *Gifted Child Quarterly, 68*(2), 123–139. <https://doi.org/10.1177/00169862241234567>
- Prufrock Press. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55*(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Raof, K., Shokri, O., Fathabadi, J., & Panaghi, L. (2024). Unpacking the underachievement of gifted students: A systematic review of internal and external factors. *Heliyon, 10*(17), 36–55. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e36908>
- Renzulli, J. S. (2016). *The three-ring conception of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity*. Prufrock Press.
- Riccardi, J. (2020). Factors associated with gifted identification for ethnically diverse children in poverty. *Gifted Child Quarterly, 64*(4), 243–258. <https://doi.org/10.1177/0016986220937685>
- Rowley, J. L. (2008). Teaching strategies to facilitate learning for gifted and talented students. *Australasian Journal of Gifted Education, 17*(2), 36–42. <https://www.semanticscholar.org/paper/d62b32a5347a37d23a5d29e7454cf59dd901a293>
- Tan, C. Y. (2024). Socioeconomic status and student achievement: An umbrella review. *Educational Research Review, 42*, 77–115. <https://doi.org/10.1007/s10648-024-09929-3>
- Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315421056>
- Williams, J. (2006). Deep learning in higher education: Strategies for student engagement. *Journal of Educational Psychology, 98*(3), 452–465. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.98.3.452>
- Woo, H., Bang, N. M., Cauley, B., & Choi, N. (2017). A meta-analysis: School-based intervention programs targeting psychosocial factors for gifted racial/ethnic minority students. *Journal for the Education of the Gifted, 40*(3), 199–219. <https://doi.org/10.1177/0162353217717034>